

دریچه ۲

نقدی بر تعویض پلاک خودرو

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۹/۹

فرداد ظفرمحمدی*

خودرو با انواع سواری‌ها، کامیونت‌ها، کامیون‌ها، اتوبوس‌ها و ... یکی از اموال منقول مهمی است که هر شخصی به فراخور نوع کار و نتیجه و سودی که از آن انتظار دارد، برنامه زندگی خود را براساس ضرورت تأمین رفاه نسبی در زندگی امروزین، با داشتن خودرویی (اعم از شخصی و عمومی) تنظیم می‌کند. بنابراین اختصار، به‌سادگی اهمیت این کالا قابل استنباط است که خودرو؛

اولاً) جزو اموال سرمایه‌ای^۱ است که به وفور در شریان هر جامعه در حرکت بوده و بر حسب نوع کاربری با قابلیت ارائه خدماتی حمل و نقل انسان و کالا و یا انجام عملیات کشاورزی، راه‌سازی و ... وسیله‌ای برای کسب ارتزاق یا تسهیل مسایل یا تأمین امور رفاهی و تفریحی است.

ثانیاً) به جهت این‌که تردد خودرو توسط انسان و در بطن جامعه و میان انسان‌ها

* نویسنده مسئول؛ سردفتر دفتر اسناد رسمی شماره ۸۴ اردبیل.

۱. توضیح ماهنامه «کانون»: علی‌الاصول، خودرو جزو کالاهای سرمایه‌ای نیست لیکن شرایط اقتصادی و به‌تبع مقررات فعلی ما، باعث شده تا در حکم کالاهای سرمایه‌ای محسوب شود.

صورت می‌گیرد، لاجرم بروز هر گونه اتفاق و ورود خسارت و یا تخلف و هنجارشکنی وسیله آن اجتناب‌ناپذیر است. به‌عنوان مثال، راننده‌ای تصادم نموده یا مرتکب تخلف یا جرمی شده و امنیت و آسایش فردی و عمومی را مختل نموده است، در این صورت لزوم تدبیری برای شناسایی و تعقیب راکب متخلف ضروری است تا دستگاه قضایی بتواند راکب را تعقیب و خسارات وارده را جبران و به فراخور میزان مسئولیت، مقصر را به تحمل مجازات ملزم کند بدون اینکه شباهت‌های ظاهری خودروها باعث سوءاستفاده یا فرار مقصر یا تحمیل جبران خسارت یا تحمل مجازات شخصی غیر از متخلف شود. بنابراین به‌موجب ماده ۱۰ قانون نحوه رسیدگی به تخلفات و اخذ جرایم رانندگی مصوب ۱۳۵۰/۳/۳۰ «کلیه معاملات و نقل‌وانتقالات وسایل نقلیه موتوری از لحاظ شناسایی مالک آن نیز باید در دفاتر شهرداری کل ثبت شود. دفاتر اسناد رسمی مکلف‌اند پس از تنظیم خلاصه آن را به شهرداری محل نصب پلاک اعلام نمایند...» به این نیاز ضروری جامعه پاسخ گفته شده بود.

لیکن به‌موجب ماده ۲۰ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب مورخ ۸۴/۳/۱۸ هیئت وزیران: «هنگام نقل‌وانتقال مالکیت وسایل نقلیه، متعاملان یا قائم‌مقام قانونی آن‌ها ابتدا درخواست خود را به راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی یا مراکز مجاز تعیین‌شده ارائه می‌نمایند تا پس از احراز اصالت خودرو و تطبیق مدارک آن‌ها نسبت به فك پلاک منصوبه بر روی خودرو مورد معامله و اختصاص پلاک جدید و صدور شناسنامه جدید و ثبت تغییرات مزبور در نظام رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی اقدام گردد.

سپس مراتب به‌طور کتبی توسط راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی یا مراکز مجاز تعیین‌شده به دفتر اسناد رسمی جهت تنظیم سند رسمی انتقال، منعکس می‌گردد...» علاوه بر اینکه این ماده از آیین‌نامه مزبور در زمان حکومت ماده قانونی مصوب ۱۳۵۰ فوق‌الذکر و بر خلاف نص صریح آن، تدوین و تصویب شده و قابل نقض بود، يك فرایند اضافی از جهت تحمیل بار مالی و صرف وقت به مردم و هدررفت سرمایه ملی برای ثبت پلاک انتظامی به نام خریدار می‌باشد؛ به این صورت که متعاملین خودرو هر دو طرف و در برخی موارد وراثت و قائم‌مقام آنان به‌موجب مفاد ماده مزبور آیین‌نامه باید به راهنمایی و

رانندگی یا مراکز وابسته مراجعه کنند تا مالکیت و اصالت خودرو احراز و پس از فك پلاک از خودرو و اخذ پلاک جدید به نام خریدار و نصب آن بر خودرو گواهی مربوط را جهت نقل و انتقال به دفترخانه ارائه نمایند؛ که این امر آسیب‌های ذیل را در پی دارد:

۱ - استفاده غیرضروری از سرمایه ملی کشور (فلز و انرژی) برای تهیه پلاک به تعداد کل افراد جامعه؟!

۲ - آسیب‌رسانی به بدنه خودرو و رنگ پدیدگی آن در اثر فك و نصب مکرر پلاک.

۳ - چون راهنمایی و رانندگی براساس رویه جاری، قبل از ثبت سند رسمی انتقال در دفاتر اسناد رسمی و بدون توجه به آن و صرف تعویض پلاک، اقدام به صدور کارت خودرو می‌نماید لذا در پایگاه رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی دارنده پلاک جدید، مالک شناخته می‌شود.

با این کیفیت، يك خودرو (بعد از جری تشریفات مقدماتی و قبل از ثبت نقل و انتقال رسمی در دفترخانه)، به دو جزء مجزا از هم تبدیل می‌شود که برای هر جزء آن، مالک مستقلی وجود دارد: يك جزء، خود خودرو است که به موجب سند انتقال رسمی در ملك مالك می‌باشد. جزء دیگر، پلاک همان خودرو است که برابر گواهی راهنمایی و رانندگی به نام و در مالکیت خریدار می‌باشد.

بنابراین در پاسخ استعلام مراجع (از جمله محاکم قضایی) نام دارنده پلاک انتظامی به عنوان مالك خودرو قلمداد و اعلام می‌شود؛ در حالی که ممکن است به انحای مختلف هنوز خودرو در تحویل مالك (قبلی) بوده و به دارنده پلاک جدید تسلیم ننموده باشد یا ممکن است متعاملین یا هر يك از آنها از خرید و فروش و انتقال خودرو منصرف شده باشند و قصدی برای تنظیم سند رسمی انتقال و تسلیم یا تسلیم خودرو وجود نداشته باشد.

در هر دو صورت فوق، تکلیف مالك پلاک جدید که خودرو تسلیم او نشده است در مقام پاسخگویی به مراجع چگونه خواهد بود؟ یا تکلیف مالك خودرو یا هر يك از متعاملین منصرف از نقل و انتقال (با توجه به ابطال کارت خودرو مالك خودرو و صدور کارت جدید به نام خریدار) چگونه خواهد بود؟

آیا به صرف تعویض پلاک و بدون اینکه خودرو رسماً به خریدار انتقال داده شده باشد، خریدار به عنوان مالک پلاک جدید به جای مالک خودرو باید پاسخگو باشد یا آیا طرفین معامله و هر یک از آنها نمی‌توانند از اختیارات قانونی خود دایر بر اقاله یا فسخ معامله بدون تحمل هزینه ثبت رسمی معامله، استفاده کنند؟

همان طوری که پیش‌تر گفته شد، بنابر مواد قانونی مرتبط، مسلم است که نیروی انتظامی از ثبت تغییرات ناشی از معاملات خودرو در دفاتر یا رایانه و نگهداری سوابق، وظیفه استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی، پیشگیری از وقوع جرم، کشف جرم، امکان دستگیری متهمین و مجرمان و جلوگیری از فرار و اختفای آنها (موضوع بند یک و شقوق (د) و (ه) و (ح) بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی) را دنبال می‌کند. زیرا وسایط نقلیه به‌رغم منافع بسیار زیادی که برای افراد و جامعه دارد، عدم ثبت و کنترل و ساماندهی آن به همان اندازه می‌تواند مانند یک اسلحه و گاه بیشتر از آن خطرناک بوده و امنیت و آسایش عمومی را به مخاطره بیاندازد. فلذا این سؤال مطرح است که چه خصوصیتی در امر «تعویض پلاک» نهفته است که بدون آن انجام مأموریت مذکور ابتر می‌ماند که به‌ناچار قانون‌گذار در ماده ۲۹ قانون رسیدگی به تخلفات رانندگی مصوب ۱۳۸۹/۱۲/۸ مجلس شورای اسلامی مجدداً امر «تعویض پلاک» خودرو را لازم دیده است؛ «نقل و انتقال خودرو به‌موجب سند رسمی انجام می‌شود، دارندگان وسایل نقلیه مکلف‌اند قبل از هرگونه نقل و انتقال وسایل مذکور در دفاتر اسناد رسمی، ابتدا به ادارات راهنمایی و رانندگی یا مراکز تعیین‌شده از سوی راهنمایی و رانندگی برای بررسی اصالت وسیله نقلیه، هویت مالک، پرداخت جریمه‌ها و دیون معوق و تعویض پلاک به نام مالک جدید مراجعه نمایند».

به‌نظر نگارنده، در حالی که جریان عمومی جوامع به سوی ارائه خدمات با سیستم الکترونیکی، با کاهش و حذف سیستم کاغذ است چرا نیروی انتظامی باید بازهم درگیر مسائل پیش‌پافتاده‌ای همچون تهیه فلز، صرف نیروی انسانی و انرژی حرارتی و هزینه جابجایی و غیره برای تهیه پلاک جدید جهت تعویض پلاک به این وفور باشد که با توجه به صلاحیت قانونی و وجود سیستم‌های پیشرفته الکترونیکی در اختیار راهنمایی و رانندگی و

با وجود نیروهای زبده و کارشناس، تکلیف نمودن فرایند تعویض پلاک، وجه روشنی ندارد. لذا فرایند «تعویض پلاک خودرو» برای ثبت تغییرات خودرو يك فرایند زاید بلااثر است و انتظار می‌رفت قانون‌گذار، قانونی جامع منافع عمومی و مانع ورود هر گونه آسیب‌های متصور، تدوین و تصویب می‌نمود به‌طوری که با تفکیک مالکیت خودرو از پلاک آن، مجدداً مشکلات ناشی از آن پدیدار نمی‌شد و بلکه با انتقال رسمی خودرو، نام خریدار در پایگاه رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی به‌عنوان مالک خودرو ذیل ثبت شماره پلاک مسبوق منصوبه بر خودرو، درج شده و همان شماره پلاک نیز وسیله شناسایی مالک جدید خودرو تلقی می‌گردید و مادامی که سند رسمی نقل و انتقال در دفترخانه به نام خریدار ثبت نشده باشد تغییراتی در ثبت اطلاعات پلاک نشده به تبع آن طرفین بدون توجه به مسئولیت فعل یا ترك فعل غیر و بدون تحمل بار مالی می‌توانستند آزادانه عمل کنند. از این منظر، فرایند نقل و انتقال خودرو و ثبت تغییرات در پایگاه رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی به‌شرح ذیل است:

۱ - فرایند اخذ تأییدیه از راهنمایی و رانندگی:

مالک خودرو یا قائم‌مقام او یا نماینده، خودرو را به راهنمایی و رانندگی و مراکز مجاز ارائه و پس از تأدیه جرایم و بدهی‌های معوقه و پرداخت هزینه صدور تأییدیه، تأییدیه‌ای مبنی نبود منع برای نقل و انتقال (شامل: مشخصات مالک، و احراز اصالت خودرو و اجزای آن از قبیل موتور، شاسی و بدنه و پلاک انتظامی با قید مشخصات مربوط، میزان سلامت فنی خودرو و نبود دستور بازداشت و توقف از سوی مراجع قضایی) دریافت و تأییدیه مزبور را ظرف مدت اعتبار معینی (مثلاً يك ماه) جهت تنظیم سند رسمی نقل و انتقال به دفترخانه اسناد رسمی ارائه نماید.

(به این ترتیب مراکز معاینه فنی و تعویض پلاک باهم تجمیع و تحت عنوان «مرکز صدور تأییدیه سلامت فنی و اصالت خودرو» ارائه خدمات بهتری انتظار می‌رفت.)

۲ - فرایند پرداخت هزینه‌های مربوط به ثبت تغییرات پلاک خودرو به نام خریدار در پایگاه رایانه‌ای

راهنمایی و رانندگی:

دفترخانه‌ها مکلف می‌شدند با توجه به تأییدیه مذکور و پس از تنظیم و تکمیل سند رسمی نقل و انتقال، هزینه مربوط به ثبت تغییرات پلاک انتظامی به نام خریدار در پایگاه رایانه‌ای راهنمایی و رانندگی را از طریق دستگاه (POS) دفترخانه به حساب راهنمایی و رانندگی از خریدار وصول نموده و تراکنش پرداخت مربوط و کارت خودرو فروشنده را به ضمیمه‌ی خلاصه‌معامله‌ای (شامل شماره و تاریخ گواهی تأییدیه نقل و انتقال و مشخصات خریدار یا خریداران و اقامتگاه دقیق آنان و مقدار سهم مالکیت هر یک از خریداران - شش‌دانگ یا سهم معینی از شش‌دانگ) ظرف مدت معینی (مانند پنج روز از تاریخ تنظیم و تکمیل سند) به راهنمایی و رانندگی ارسال و اعلام نماید.

۳- فرایند صدور کارت خودرو:

راهنمایی و رانندگی بر اساس خلاصه‌معامله مذکور ظرف مدت معینی (مثلاً یک هفته) ضمن ثبت تغییرات مسلم صورت‌گرفته در ذیل ثبت شماره پلاک، کارت خودرو فروشنده را باطل و کارت خودرو به نام خریدار یا خریداران صادر و به آدرس اقامتگاه اعلامی ارسال نماید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی